

Załącznik do Uchwały Nr 62/718/22/VI
Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego
z dnia 13 grudnia 2022 r.

***Warmińsko-Mazurski
Program Polityki Prorodzinnej
na lata 2022 – 2026***

Olsztyn, 2022 r.

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	3
I. UWARUNKOWANIA PRAWNE „WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO PROGRAMU POLITYKI PRORODZINNEJ NA LATA 2022 – 2026”	4
1. KOMPETENCJE SAMORZĄDÓW W OBSZARZE POLITYKI PRORODZINNEJ	5
2. FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA WARMII I MAZUR	7
II. DIAGNOZA SYTUACJI DEMOGRAFICZNO-SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM	9
1. TRENDY DEMOGRAFICZNE W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM	9
2. WARUNKI MIESZKANIOWE W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM	11
2.1. Zasoby mieszkaniowe	12
2.2. Budownictwo mieszkaniowe	12
3. WARUNKI EKONOMICZNE W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM	13
3.1. Dochody rodzin	13
3.2. Pomoc społeczna	15
3.3. Rynek pracy	16
4. USŁUGI PUBLICZNE W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM	18
4.1. Opieka nad dziećmi	18
4.2. Edukacja	19
4.3. Usługi wspierające kompetencje rodzicielskie	21
4.4. Opieka zdrowotna	24
4.5. Organizacja czasu wolnego	26
4.6. Transport publiczny	27
5. KLIMAT SPOŁECZNY WOKÓŁ MAŁŻEŃSTWA I RODZINY A POLITYKA PRORODZINNA	29
6. WNIOSKI Z DIAGNOZY DEMOGRAFICZNO-SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO	30
III. ANALIZA SWOT	31
IV. CEL STRATEGICZNY, CELE OPERACYJNE, KIERUNKI DZIAŁAŃ, WSKAŹNIKI	34
V. REKOMENDACJE W OBSZARZE POLITYKI PRORODZINNEJ DLA WARMII I MAZUR	37
VI. REALIZACJA ORAZ MONITOROWANIE „WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO PROGRAMU POLITYKI PRORODZINNEJ NA LATA 2022 – 2026”	38
VII. BIBLIOGRAFIA	40

WPROWADZENIE

Województwo warmińsko-mazurskie, podobnie jak cała Polska, znajduje się w trudnej sytuacji demograficznej. Proces wyludniania się regionu systematycznie postępuje. Spadek dzietności, coraz mniejsza liczba zawieranych małżeństw, wzrost liczby rozwodów to główne symptomy, wskazujące, że województwo potrzebuje skutecznej polityki prorodzinnej. Decyzja o założeniu i powiększeniu rodziny jest podejmowana na poziomie indywidualnym, jednak wpływ na nią ma zarówno bliskie środowisko, jak i polityka prowadzona na szczeblu lokalnym i centralnym. W związku z tym działania o charakterze prorodzinnym powinny być spójne między wieloma obszarami życia społecznego, długofalowe i stabilne. Powinny odnosić się do wszystkich barier stojących przed rodzinami i potencjalnymi rodzicami.

Realizację tego celu ułatwi szeroko zakrojona współpraca ukierunkowana na wsparcie rodzin, w którą włączeni zostaną przedstawiciele resortów, samorządów, środowiska biznesu, świata kultury i nauki oraz społeczeństwa obywatelskiego.

Powyższe założenia znajdują swoje odzwierciedlenie w działaniach Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, który realizuje zadania dotyczące wspierania rodziny w prawidłowym rozwoju oraz współdziała w zapewnieniu właściwej pomocy, w tym instytucjonalnej, w sytuacjach kryzysowych. Są one podejmowane w oparciu o zapisy dotyczące polityki prorodzinnej zawarte w ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa. Ich wyrazem jest „Warmińsko-Mazurski Program Polityki Prorodzinnej na lata 2022 – 2026”. Został on opracowany przy współudziale Zespołu powołanego Uchwałą Nr 6/58/21/VI Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 2 lutego 2021 r., w którego skład weszli przedstawiciele:

- Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
- Wojewody Warmińsko-Mazurskiego,
- Konwentu Powiatów Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
- Związku Gmin Warmińsko-Mazurskich,
- Konwentu Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
- Konwentu Ośrodków Pomocy Społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
- Rady ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego,

- Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie,
- Kuratorium Oświaty w Olsztynie,
- Prokuratury Okręgowej w Olsztynie,
- Sądu Okręgowego i Sądu Rejonowego w Olsztynie,
- organizacji pozarządowych.

Cele i działania zawarte w „Warmińsko-Mazurskim Programie Polityki Prorodzinnej na lata 2022 – 2026” wynikają z diagnozy sytuacji rodzin w województwie oraz potrzeby kontynuowania idei wspierania rodziny w jej pomyślnym rozwoju, wyrażanej we wszystkich, dotychczas przyjętych przez samorząd województwa programach polityki prorodzinnej. Kluczowym źródłem danych wykorzystanych do opracowania niniejszego dokumentu był Główny Urząd Statystyczny. W zależności od dostępności danych analizie poddano lata 2018-2021.

I. UWARUNKOWANIA PRAWNE „WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO PROGRAMU POLITYKI PRORODZINNEJ NA LATA 2022 – 2026”

Realizacja polityki prorodzinnej przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, obejmująca działania zmierzające do poprawy sytuacji rodzin w województwie, opiera się m. in. na poniższych aktach prawnych i dokumentach:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej;
2. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa;
3. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
4. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
5. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
6. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
7. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym;
8. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym;
9. Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i ich rodzin „Za życiem”;
10. „Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego”;
11. „Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030”;

12. Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021–2027;
13. Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego Program na lata 2021-2027;
14. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka;
15. Karta Praw Rodziny.

Poniżej wyszczególniono najważniejsze dla polityki prorodzinnej zadania samorządów wszystkich szczebli. Ponadto, ze względu na szeroki i kompleksowy zakres planowanych interwencji, przywołano zapisy nowego programu operacyjnego Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027. Jego realizacja jest bardzo wyczekiwany przedsięwzięciem, które może w niedalekiej przyszłości znacząco poprawić warunki życia i funkcjonowanie rodzin na Warmii i Mazurach.

1. KOMPETENCJE SAMORZĄDÓW W OBSZARZE POLITYKI PRORODZINNEJ

Każdy samorząd posiada właściwy sobie zakres uprawnień zapewniający istotny wpływ na warunki życia i dietność mieszkańców na jego terenie. Możliwości samorządów kryją się zwłaszcza w zapewnianiu dostępności infrastruktury i usług społecznych służących rodzinie. Działania takie mogą być szczególnie efektywne w przypadku ich skoordynowania z działaniami na szczeblu centralnym. Wyzwaniem jest zwiększenie świadomości samorządów odnośnie możliwości oddziaływania na demografię poprzez pełniejsze wykorzystywanie aktualnie posiadanych uprawnień i budżetów.

Do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty. Wśród tych zadań dostrzec można wiele czynników, które wpływają na formowanie rodzin i ich skłonność do posiadania dzieci. Należą do nich: zapewnienie lokalnego transportu zbiorowego, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, edukacji publicznej, kultury, kultury fizycznej i turystyki, wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej, realizacja gminnego budownictwa mieszkaniowego, zapewnienie kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej, wdrażanie programów pobudzania aktywności obywatelskiej, współpraca i działalność na rzecz organizacji pozarządowych.

Podobnie szeroki zakres uprawnień wpływających na rodziny i dietność znajduje się w kompetencji samorządów powiatowych. Powiat wykonuje

zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie edukacji publicznej, promocji i ochrony zdrowia, pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, polityki prorodzinnej, wspierania osób z niepełnosprawnościami, transportu zbiorowego, kultury, kultury fizycznej i turystyki, gospodarki nieruchomościami, przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy, współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych.

Z kolei samorząd województwa wykonuje zadania o charakterze wojewódzkim m.in. w zakresie edukacji publicznej w tym szkolnictwa wyższego, promocji i ochrony zdrowia, kultury, pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, polityki prorodzinnej, zagospodarowania przestrzennego, transportu zbiorowego, kultury fizycznej i turystyki, przeciwdziałania bezrobociu i aktywizacji lokalnego rynku pracy. Celem wsparcia rodziny w 1999 roku Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego powołał Radę ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Jest to ciało społeczne o charakterze doradczym i opiniodawczym w dziedzinie polityki prorodzinnej. Jej celem jest promocja małżeństwa i prawidłowo funkcjonującej rodziny we wszystkich dziedzinach życia społecznego, reprezentowanie interesów rodziny w województwie oraz zapobieganie zagrożeniom i przeciwdziałanie patologiom życia rodzinnego. Ponadto w strukturach urzędów wojewódzkich funkcjonują pełnomocnicy wojewodów ds. rodziny.

Również w strukturach rad gminy działają komisje ds. rodziny czy spraw społecznych, które przyjmują sprawozdania z realizacji gminnych programów rozwiązywania problemów społecznych, programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie czy profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Zajmują się one oceną stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie gminy, działalnością lokalnych instytucji kultury, świetlic wiejskich oraz współpracą z organizacjami pozarządowymi. Komisje przyjmują również informacje o przygotowaniu jednostek oświatowych do rozpoczęcia roku szkolnego i funkcjonowaniu systemu dowożenia dzieci, a także odnoszą się do planowanych remontów i prac modernizacyjnych placówek oświatowych na terenie gminy. W ramach rad powiatu także powoływane są komisje ds. rodziny, które jednocześnie zajmują się sprawami zdrowia i pomocy społecznej, edukacji czy kultury.

Dodatkowo gminy na terenie całego kraju realizują szereg inicjatyw z zakresu budowania podstaw ekonomicznych rodzin, zwłaszcza wielodzietnych, realizacji potrzeb mieszkaniowych, budowania relacji wewnątrz rodziny, integracji międzypokoleniowej, rodzinnego spędzania czasu, edukacji rodziców czy poprawy stanu zdrowia, w tym prokreacyjnego, jednakże są one zwykle fragmentaryczne. Tymczasem w polityce prorodzinnej potrzeba całościowych i skoordynowanych działań opartych na współpracy samorządów, administracji centralnej, ośrodków kultury, nauki, zdrowia, biznesu oraz społeczeństwa obywatelskiego, uwzględniających politykę społeczną i gospodarczą, aktywną politykę rynku pracy wspierającą rodziny zwłaszcza poprzez możliwość godzenia życia rodzinnego z życiem zawodowym.

Są to kwestie kluczowe dla osiągnięcia długofalowych efektów w obszarze polityki prorodzinnej, o czym przypomniał Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny w opinii „Wyzwania demograficzne w UE w świetle nierówności gospodarczych i rozwojowych” z 7 maja 2020 r. wzywając do większych inwestycji w infrastrukturę społeczną i wysokiej jakości usługi publiczne. W dokumencie zwrócono uwagę, że polityka rodzinna jest częścią szerszych ram, obejmujących takie elementy jak: miejsca pracy, dynamika gospodarcza i społeczna, kultura przyjazna dla rodziny, dostosowana polityka mieszkaniowa, skuteczny system edukacji oraz polityka ochrony środowiska.

2. FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA WARMII I MAZUR

W politykę prorodziną województwa warmińsko-mazurskiego wpisują się założenia nowego programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021 - 2022, którego istotą będzie wykorzystanie przez województwo kwoty ok. 1 mld 786 mln euro w perspektywie lat 2021-2027, na którą składają się:

- fundusze dla transportu na Warmii i Mazurach: przeznaczone m.in. na inwestycje ograniczające wykluczenie terytorialne, poprawiające spójność komunikacyjną wewnątrz regionu, wypełniające luki w sieci połączeń regionu,
- fundusze dla edukacji i kompetencji mieszkańców Warmii i Mazur: przeznaczone m.in. na inwestycje w infrastrukturę placówek edukacyjnych, dostosowaną do osób ze szczególnymi potrzebami,

uzupełnianie przyszłolnej infrastruktury sportowej, wsparcie wszechstronnego rozwoju dzieci, przygotowujące do kolejnych etapów edukacyjnych, wsparcie szkół w realizacji atrakcyjnych zajęć, wsparcie poradni psychologiczno-pedagogicznych w zakresie zwiększenia dostępności i oferty dla uczniów, nauczycieli i rodziców,

- fundusze dla rynku pracy Warmii i Mazur: przeznaczone m.in. na podejmowanie kompleksowych działań z zakresu aktywizacji zawodowej,
- fundusze dla włączenia i integracji mieszkańców Warmii i Mazur: przeznaczone m.in. na wspieranie gospodarstw domowych o niskich dochodach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne, kompleksowe wspieranie rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo,
- fundusze dla zdrowia mieszkańców Warmii i Mazur: przeznaczone na zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej oraz inwestycje w infrastrukturę, w tym zakup sprzętu medycznego,
- fundusze dla turystyki i kultury Warmii i Mazur: przeznaczone na wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, a także na włączenie społeczne i innowacje społeczne.

II. DIAGNOZA SYTUACJI DEMOGRAFICZNO-SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

Diagnoza sytuacji demograficzno-społecznej w województwie warmińsko-mazurskim, stanowi dla programu polityki prorodzinnej element kluczowy. Dzięki niej możliwe było zidentyfikowanie zarówno czynników sprzyjających funkcjonowaniu rodzin w regionie, jak i zagrażających ich rozwojowi.

Trudna sytuacja demograficzna jest problemem ogólnopolskim, dlatego działania mające na celu wsparcie rodzin i zwiększenie dzietności, podejmowane są przede wszystkim na szczeblu centralnym.

15 listopada 2022 r. Rada Ministrów przyjęła uchwałę w sprawie ustanowienia polityki publicznej pt. „Strategia Demograficzna 2040”, na potrzeby której w latach 2020-2021 na zlecenie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej przeprowadzono szeroko zakrojone badania, służące określeniu warunków do poprawy kondycji demograficznej Polski.

Autorzy badania podkreślili, że wyłania się z nich budujący obraz aspiracji Polaków w obszarze rodziny. Okazuje się bowiem, że wymarzona rodzina to w dużej mierze związek formalny, posiadający dwójkę, maksymalnie trójkę dzieci, psa, dom wolnostojący na przedmieściach. W jej budowaniu najistotniejsze są relacje oparte na wzajemnym szacunku, zrozumieniu, szczerości i miłości. Podstawą budowania relacji jest wspólnie spędzany czas i rozmowy, dzielenie pasji i podróżowanie.

Jednocześnie badania pokazały, że pomimo dominujących postaw prorodzinnych co piąty badany nie chce, nie wie lub nie planuje świadomie posiadania dziecka. Do najważniejszych czynników wpływających na plany prokreacyjne należą warunki mieszkaniowe, stabilność i pewność zatrudnienia, a także opieka zdrowotna, dochody i czas pracy.

1. TRENDY DEMOGRAFICZNE W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

- ✓ W roku 2021 nastąpił rekordowy roczny spadek liczby ludności województwa, który wyniósł ponad 11 tys. Na koniec roku 2021 ludność województwa liczyła 1 405 400 osób, natomiast w 2020 r. region zamieszkiwało 1 416 495 osób. W stosunku do roku 2018 r. liczba mieszkańców regionu zmniejszyła się o 23 583 osoby.

- ✓ Systematycznie zwiększa się liczba osób w wieku poprodukcyjnym. W 2021 r. ich liczba zwiększyła się o 7,1 % w stosunku do roku 2018, natomiast liczba osób w wieku produkcyjnym spadła o 4,1%. W konsekwencji na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2018 roku przypadało 61,6 osoby w wieku nieprodukcyjnym, a w 2021 – było to już 65,7 osoby.
- ✓ Gwałtownie spadła liczba urodzeń w województwie. W 2021 roku zarejestrowano 10 539 urodzeń żywych, to o 13% mniej niż w roku poprzednim i o 23% mniej niż w roku 2018.
- ✓ W 2021 r. przyrost naturalny (różnica między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów) na 1000 ludności był ujemny i kształtował się na poziomie -5,88 w stosunku do -0,90 w 2018 r. Oznacza to, że w wyniku ruchu naturalnego na każde 100 tys. ludności ubyło 588 osób.
- ✓ Spada współczynnik dzietności, który w 2021r. wyniósł 1,141, natomiast w roku 2019 był on na poziomie 1,322 a w 2018 r. wynosił 1,433. Warto dodać, że średnia dla kraju w tym zakresie w roku 2021 wyniosła 1,320.
- ✓ W 2021 roku zawarto 5 605 związków małżeńskich, co w stosunku do 2018 r. stanowi spadek o 1 091 związków. W roku 2021 na 1000 ludności przypadły 4 nowo zawarte małżeństwa. W Polsce były to 4,4 małżeństwa. W 2018 r. te liczby kształtowały się na poziomie 4,68 dla województwa przy 5,01 w kraju. Należy nadmienić, że w 2021 r. zawarto o 15 % więcej małżeństw niż rok wcześniej. Wynika to z panującej w ostatnich latach pandemii COVID-19, która sprawiła, że szczególnie w 2020 r. wiele par odwołało lub przeniósło swoje uroczystości ślubne na kolejny rok, ze względu na brak możliwości zorganizowania przyjęcia weselnego.
- ✓ W 2021 w województwie warmińsko-mazurskim rozwodem zakończyło się 2 376 małżeństw, czyli o 26,1 % więcej niż rok wcześniej, co również może wynikać z trwającej pandemii, która szczególnie w 2020 r. utrudniła podejmowanie czynności o charakterze formalno-prawnym i mogła wpłynąć na ich skumulowanie w kolejnym roku.
- ✓ Według danych z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 w województwie warmińsko-mazurskim zamieszkuje największa liczba osób rozwiedzionych. Właśnie tutaj nastąpił największy w kraju wzrost liczby rozwodów w ciągu ostatniej dekady

o 4,1 %. Najczęstszą przyczyną rozwodów jest niezgodność charakterów.

- ✓ Spadek liczby ludności w województwie warmińsko-mazurskim jest również wynikiem migracji. Z tego powodu w 2021 r. liczba mieszkańców regionu zmniejszyła się o 2 563 osoby. Na pobyt stały zameldowało się 16 469 osób (w tym 462 z zagranicy). Wymeldowało się natomiast 19 032 osób, z czego 634 poza granice Polski. W porównaniu z 2018 r. dynamika migracji spadła. Zmniejszyła się zarówno liczba osób zameldowanych, jak i wymeldowanych. Saldo migracji stałej było ujemne, podobnie jak w 2018 roku.

2. WARUNKI MIESZKANIOWE W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

- ✓ Niewątpliwym wyzwaniem dla województwa warmińsko-mazurskiego, jak i całego kraju, jest deficyt mieszkań, który wynika z ich ograniczonej dostępności. Na istnienie tzw. luki mieszkaniowej w województwie warmińsko-mazurskim wskazuje bardzo wysoki popyt oraz prężnie rozwijający się rynek deweloperski, który wyprzedaje mieszkania już na etapie ich budowy. Innym symptomem może być uboga oferta mieszkań do nabycia w ramach rynku wtórnego. Dodatkowo istnienie deficytu mieszkań potwierdzają długie kolejki chętnych na najem lokalu w obszarze budownictwa społecznego oraz komunalnego, gdzie czas oczekiwania na „przydział” liczony jest w latach. W 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim na mieszkanie komunalne z zasobów mieszkaniowych gminy oczekiwało 5 490 osób. Większość analityków jest zgodna, że luka mieszkaniowa nie zostanie zlikwidowana poprzez budowanie coraz większej liczby lokali. Problem tkwi w tym, że znacząca część społeczeństwa nie zaspokoi swoich potrzeb mieszkaniowych, ponieważ nie może sobie pozwolić na zakup lokum z powodu zbyt wysokich cen.
- ✓ Jak wynika z badania „Barometr Oszczędności”, przeprowadzonego w 2021 r. na zlecenie Krajowego Rejestru Długów, blisko 25 proc. Polaków nie ma żadnych oszczędności, a jako powód takiego stanu rzeczy, większość z nich podaje zbyt niskie dochody. Jednym ze sposobów na poprawę sytuacji mieszkaniowej rodzin w województwie warmińsko-mazurskim może być rozwój budownictwa społecznego, polegający na budowie mieszkań na wynajem o umiarkowanym

czynszu. Ważnym krokiem w tym kierunku wydają się być Społeczne Inicjatywy Mieszkaniowe, czyli SIM-y. Są to spółki tzw. not for profit, budujące mieszkania społeczne przy wsparciu Krajowego Zasobu Mieszkaniowego. Mieszkania tego typu przeznaczone są dla osób i rodzin nieposiadających własnego mieszkania w danej miejscowości, które dysponują środkami na regularne opłacanie czynszu, jednak ich dochody są za niskie na zaciągnięcie kredytu hipotecznego na mieszkanie. Pierwszeństwo najmu będą miały osoby wychowujące przynajmniej jedno własne lub przysposobione dziecko. 12 maja 2021 r. powstała pierwsza tego typu spółka o nazwie SIM KZN-Północ sp. z o.o. skupiająca 18 gmin z województwa warmińsko-mazurskiego. Jej szacunkowe plany inwestycyjne obejmują 1000 mieszkań.

2.1. Zasoby mieszkaniowe

- ✓ W 2020 r. ogółem w zasobach mieszkaniowych w skali województwa znajdowało się 531 351 mieszkań co oznacza, że na jedno mieszkanie przypadało 2,7 osoby. W stosunku do roku 2018 liczba mieszkań zwiększyła się o blisko 12 tys. Natomiast liczba osób przypadających na jedno mieszkanie spadła o 0,1.
- ✓ Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w województwie warmińsko-mazurskim w 2020 r. wyniosła 69,0 m², co daje 25,9 m² na osobę. Oba te wskaźniki na przestrzeni lat sukcesywnie rosną. W porównaniu do roku 2018 r. przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zwiększyła się o 0,3 m² natomiast metraż przypadający na jedną osobę wzrósł o 0,5 m².

2.2. Budownictwo mieszkaniowe

- ✓ W 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim oddano do użytkowania 5 884 mieszkania, to jest o 8,9 % mniej niż rok wcześniej. Oznacza to, że miernik intensywności budownictwa mieszkaniowego, który wyniósł 4,2 mieszkania oddanego do użytkowania na 1000 osób, osiągnął w 2021 r. wynik znacznie poniżej średniej krajowej wynoszącej 6,1 mieszkania na 1000 osób. Plasuje to województwo warmińsko-mazurskie na 12 lokacie wśród wszystkich województw w Polsce.
- ✓ Spośród mieszkań oddanych do użytkowania w 2021 r. większość stanowiły mieszkania przeznaczone na sprzedaż lub wynajem (55%),

budownictwo indywidualne realizowane na użytek własny inwestora stanowiło 41% wszystkich mieszkań oddanych do użytkowania. Warto zwrócić uwagę na niski poziom realizacji budownictwa społecznego, mającego stanowić alternatywę dla osób, których nie stać na zakup własnego lokum. W 2021 r. w całym województwie oddano do użytkowania zaledwie 48 mieszkań tego typu.

- ✓ Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oddanego do użytkowania w 2021 roku wyniosła 91,9 m², co stanowi wzrost o 7,4m² w stosunku do roku 2020. Wskazuje to na coraz większy udział domów wolnostojących lub szeregowych w ogólnej liczbie mieszkań oddanych do użytkowania.
- ✓ Wskaźnikiem, który pozwala prognozować rozwój budownictwa mieszkaniowego w perspektywie najbliższych lat jest liczba mieszkań, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym. W 2021 r. osiągnął on poziom 10 865 wydanych pozwoleń lub zgłoszeń, co stanowi wzrost o 40,6 % w stosunku do roku 2020. Oznacza to, że w obszarze budownictwa mieszkaniowego na Warmii i Mazurach można oczekiwać wyraźnego przyspieszenia.
- ✓ Średnia cena 1 m² lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych w 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim wyniosła 4 790 zł i była o 36 % wyższa niż w 2018 roku. Średnia cena na rynku pierwotnym ukształtowała się na poziomie 5 553 zł/m², a na rynku wtórnym – 4 470 zł/m². Wynika z tego, że w województwie w 2021 r. do nabycia nowego mieszkania o powierzchni 70 m² potrzebnych było ponad 6 przeciętnych rocznych pensji.

3. WARUNKI EKONOMICZNE W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

3.1. Dochody rodzin

- ✓ Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim w 2021 r. wyniósł 2 069,47 zł i wzrósł w stosunku do roku 2018 o 514,66 zł. W tym samym okresie przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wzrosły z kwoty 981,86 zł w 2018 r. do kwoty 1 221,07 zł w 2021 r. tj. o 239,21 zł.

- ✓ Z danych GUS wynika, że odsetek gospodarstw domowych w województwie warmińsko-mazurskim, oceniających swoją sytuację materialną w sposób pozytywny (raczej dobrze, dobrze, bardzo dobrze) wyniósł w 2021 r. 55,8 % i wzrósł w stosunku do 2018 r. o 10,1 %.
- ✓ Sytuacja ekonomiczna rodzin w województwie warmińsko-mazurskim uległa wyraźnej poprawie głównie za sprawą programów społecznych, szczególnie świadczenia z rządowego programu „Rodzina 500+”. W 2021 r. przeciętna miesięczna liczba dzieci, na które rodziny otrzymywały „500+” wyniosła 232 250 dzieci. W stosunku do roku 2018 nastąpił skokowy wzrost w tym zakresie. Wówczas przeciętna, miesięczna liczba dzieci, na które rodziny otrzymywały 500+ wynosiła 143 492 dzieci. Wynika to ze zmiany w przepisach regulujących prawo do świadczenia, obowiązujących od połowy 2019 r., która umożliwiła pobieranie świadczenia również na 1 dziecko w rodzinie niezależnie od kryterium dochodowego.
- ✓ Innym świadczeniem, mającym swoją długoletnią tradycję w krajowym systemie wsparcia rodzin, jest zasiłek rodzinny. Ma on na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Jego wysokość waha się od 95 do 135 zł w zależności od wieku dziecka. Prawo do niego przysługuje w przypadku spełnienia kryterium dochodowego. Z danych uzyskanych z Warmińsko – Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie wynika, że w województwie warmińsko-mazurskim w roku 2021 średnio, miesięcznie 31 325 rodzin pobierało zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych. Stanowi to spadek o 39 % w stosunku do 2018 r.
- ✓ Do zasiłku rodzinnego przysługuje 6 dodatków, m.in. dodatek z tytułu urodzenia dziecka w wysokości 1 000 zł miesięcznie, opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego w wysokości 400 zł miesięcznie, czy samotnego wychowywania dziecka w wysokości 193 zł miesięcznie.
- ✓ Wsparcie finansowe rodzin z dziećmi zapewnia również obowiązujący w Polsce system podatkowy, który umożliwia skorzystanie przez oboje rodziców z ulgi prorodzinnej poprzez odliczenie miesięcznie stałych kwot w wysokości 92,67 zł za pierwsze i drugie dziecko, 166,67 zł za trzecie i 225 zł za każde kolejne. Przysługującą im roczną kwotę mogą odliczyć od podatku w częściach równych (po 1/2 przysługującej

- kwoty ulgi) lub w dowolnej, ustalonej przez nich proporcji. W 2020 r. z ulgi prorodzinnej w województwie warmińsko-mazurskim skorzystało 137 376 podatników czyli o 3 023 osoby więcej niż dwa lata wcześniej.
- ✓ W 2018 r. wprowadzony został rządowy program „Dobry start”, mający na celu partycypację w kosztach edukacji dzieci do 20 roku życia, w formie jednorazowego wsparcia w wysokości 300 zł na rozpoczęcie roku szkolnego na każde dziecko. W 2021 r. świadczenie to wypłacono na 161 087 dzieci i osób uczących się w województwie warmińsko-mazurskim.
 - ✓ Instrumentem wsparcia materialnego rodzin posiadających co najmniej troje dzieci jest Ogólnopolska Karta Dużej Rodziny. Umożliwia ona rodzinom uczestniczenie w programie zniżek i dodatkowych uprawnień w instytucjach prywatnych i publicznych. W 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim kartę posiadało 46 093 rodziny. Ich liczba w stosunku do roku 2018 zwiększyła się niemal 3-krotnie. Tego typu karty wydawane są również lokalnie. W badaniu ROPS z 2021 r. 29 gmin województwa warmińsko-mazurskiego wykazało wdrażanie na swoim terenie własnych Kart Dużej Rodziny, ułatwiających dostęp do usług publicznych.

3.2. Pomoc społeczna

- ✓ Rządowe programy społeczne oraz rozbudowanie systemu świadczeń rodzinnych w istotny sposób wpłynęło na ograniczenie ubóstwa w rodzinach. Potwierdza to spadająca liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej. W 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim świadczenia z pomocy społecznej przyznano 45 146 gospodarstwom domowym (spadek o 21 % w stosunku do 2018 r.). Warto zaznaczyć, że 58,1% stanowiły osoby długotrwale korzystające ze świadczeń pomocy społecznej. Beneficjentami tego typu wsparcia były głównie osoby samotne.
- ✓ Innym przykładem, wskazującym na poprawę kondycji ekonomicznej rodzin, może być coraz mniejsza liczba dzieci korzystających z posiłku w ramach programu wieloletniego „Posiłek w szkole i w domu”. W 2021 r. wyniosła ona 16 544 dzieci i spadła o 45% w stosunku do roku 2018.
- ✓ Jedną z przesłanek do objęcia rodziny pomocą społeczną jest jej bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. W 2021 r.

z tego powodu wsparcie otrzymało 5 750 rodzin, co stanowi spadek o 30 % w stosunku do 2018 roku.

- ✓ W sumie w 2021 r. ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie różnorodną pomocą i wsparciem objęły 138 315 osób (spadek w porównaniu do 2018 r. o 15 %). Stanowiło to 9,76 % mieszkańców województwa.
- ✓ Preferowanym kierunkiem rozwoju usług społecznych, świadczonych na poziomie społeczności lokalnych, jest tworzenie Centrów Usług Społecznych poprzez przekształcanie dotychczas istniejących ośrodków pomocy społecznej. Nie jest to wyłącznie zmiana o charakterze formalnym. Istotą powstania CUS jest rozszerzanie oferty usług i dostosowywanie jej do potrzeb mieszkańców, co pozwala na dotarcie do większego grona odbiorców, także takich, którzy dotąd funkcjonowali poza systemem pomocy społecznej. W takiej formule możliwe jest prowadzenie nie tylko działań o charakterze interwencyjnym, związanych z udzielaniem świadczeń czy doraźnej pomocy w sytuacjach kryzysowych, ale przede wszystkim wspieranie, integrowanie i aktywizowanie lokalnej społeczności oraz prowadzenie szeroko pojętej profilaktyki, zapobiegającej wystąpieniu czy pogłębianiu się problemów społecznych. Na koniec roku 2021 w województwie istniały 4 Centra Usług Społecznych (Elbląg, Górowo Iławeckie, Kurzętnik, Srokowo). W najbliższych latach planowane jest utworzenie kolejnych tego typu jednostek w regionie.

3.3. Rynek pracy

- ✓ W 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim utworzono 13,4 tys. miejsc pracy. W 2018 r. powstało ich o 3,4 tys. więcej. W analogicznym okresie nastąpił również spadek liczby zlikwidowanych miejsc pracy. W 2021 r. odnotowano 6,8 tys. tego typu przypadków, czyli o 4,4 tys. mniej niż w roku 2018.
- ✓ Wskaźnik zatrudnienia w 2021 r. wyniósł 53,3 % i zwiększył się w stosunku do roku 2018 o 3,3 punktu procentowego.
- ✓ Województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje jeden z najniższych wyników w kraju, jeśli chodzi o liczbę pracujących na 1000 ludności w wieku produkcyjnym. W 2021 r. wyniósł on 346,3 osoby i wzrósł o niespełna 20 osób w stosunku do 2018 r.

- ✓ Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie warmińsko – mazurskim w 2021 roku, była jedną z dwóch najwyższych w kraju i osiągnęła wartość 9,1 % (w Polsce 5,8 %). W porównaniu do 2018 r. w regionie zanotowano spadek stopy bezrobocia o 1,3 punktu procentowego.
- ✓ Odsetek liczby osób długotrwale bezrobotnych w 2021 r. zwiększył się w stosunku do roku poprzedniego o 3,9 %, osiągając poziom 53,4 %.
- ✓ Oznacza to, że część mieszkańców Warmii i Mazur nie może bądź nie chce podjąć aktywności zawodowej. Odsetek biernych zawodowo z powodu obowiązków rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu w 2021 r. wyniósł 7,3 %.
- ✓ Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim wyniosło 5 126,75 zł i było najniższe w kraju. Średnią podniosło tutaj wynagrodzenie w dwóch największych miastach w regionie czyli Olsztynie i Elblągu oraz w powiecie olsztyńskim. W większości powiatów kwota przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia była nawet o kilkaset złotych niższa. Warto dodać, że w tym okresie, przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Polsce wyniosło 6 001,02 zł.
- ✓ Odpowiedzią na wieloletnie problemy rynku pracy powinny być działania adekwatne do ich przyczyn. Okazję do ich wdrożenia stworzył m.in. projekt Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej „Stabilna praca - silna rodzina” finansowany z rezerwy Funduszu Pracy, w ramach którego w 2021 r. przyznano dofinansowanie na 73 projekty pilotażowe powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy, w tym 5 z województwa warmińsko-mazurskiego (PUP w Pisz, Szczytnie, Ostródzie, Braniewie, Lidzbarku Warmińskim). Mają one na celu wdrożenie nowych metod pomocy osobom bezrobotnym, poszukującym pracy lub pracodawcom. Umożliwiają poszukiwanie takich rozwiązań, które uczynią rynek pracy przyjazny rodzinom, przywrócą do pracy osoby do tej pory bierne zawodowo, a także dadzą pracodawcom nowe, elastyczne narzędzia do zatrudnienia pracowników. W ramach projektów oferowane będzie m.in. wsparcie w postaci refundacji kosztów opieki nad dzieckiem, częściowa refundacja kosztów przejazdu, refundacja kosztów zatrudnienia, bony aktywizacyjne, a także staże i szkolenia zawodowe.

4. USŁUGI PUBLICZNE W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

Ograniczona dostępność infrastruktury i usług służących rodzinie utrudnia jej właściwe funkcjonowanie. W konsekwencji może zmniejszać skłonność do posiadania kolejnych dzieci, a także, szczególnie w przypadku matek, do aktywności na rynku pracy. Na infrastrukturę i usługi zaspokajające potrzeby rodzin składają się: wsparcie w opiece nad dziećmi, edukacja, ochrona zdrowia, transport publiczny, dostęp do kultury, wypoczynku i rekreacji.

4.1. Opieka nad dziećmi

- ✓ Niemałym wyzwaniem, stojącym przed wieloma rodzicami, jest zapewnienie opieki dzieciom do 3 r.ż. Zasadniczą formą opieki nad dziećmi w tym wieku wspieraną przez państwo jest opieka instytucjonalna w żłobkach i klubach dziecięcych. W 2021 r. liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych w województwie warmińsko-mazurskim wyniosła 4 348 miejsc i w stosunku do 2018 roku znacząco wzrosła - o niemal 40 %. Wskazuje to na wyraźny rozwój tego typu form opieki nad dzieckiem, który dotyczy głównie większych miast. W 2021 r. w województwie funkcjonowały 93 żłobki. Największa liczba żłobków znajdowała się w Olsztynie – 26, Elblągu – 10 oraz w Ełku – 5. Należy podkreślić, że w większości miejscowości regionu żłobki i kluby dziecięce nie funkcjonują.
- ✓ Według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim w żłobkach i klubach dziecięcych przebywało 3 765 dzieci. Co ciekawe, przez cały rok 2021 odnotowano w tym systemie aż 5 852 dzieci. Może to oznaczać, że duża część rodziców korzystała z tego typu opieki nad dziećmi w sposób krótkoterminowy. Nie zmienia to jednak faktu, że liczby te są znacząco wyższe niż w 2018 r. i to pomimo trwającej pandemii.
- ✓ W 2021 r. odsetek dzieci w wieku 1-2 lata, objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej w województwie warmińsko-mazurskim wyniósł 19,9 % i utrzymuje tendencję wzrostową.
- ✓ Sieć żłobków jest zapewniana głównie przez żłobki prywatne, tylko 36% z nich prowadzi samorząd terytorialny. W przypadku żłobków publicznych część kosztów pokrywanych jest ze środków publicznych (środki własne gmin i budżetu państwa). Mimo to opłata dla rodziców,

przy zastrzeżeniu istotnych różnic regionalnych, wynosi średnio ponad 600 zł, w przypadku żłobków prywatnych są to koszty 2-krotnie wyższe.

- ✓ Dofinansowanie rządowe dla podmiotów organizujących instytucjonalną opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3 na tworzenie i funkcjonowanie miejsc opieki jest przekazywane w ramach programu „Maluch+”. Mimo to znaczną część kosztów muszą pokrywać ze swoich środków samorządy.
- ✓ Od kilku lat istnieje możliwość wsparcia pracujących rodziców w zatrudnianiu niani w formie refundacji składek na ubezpieczenia społeczne przez budżet państwa. Jednak nie jest to forma popularna w województwie warmińsko-mazurskim. W 2021 r. jako nianie pracowało w naszym regionie jedynie 206 osób.
- ✓ Kolejnym etapem w życiu dziecka po ukończeniu przez nie 3 r.ż. jest wychowanie przedszkolne (w niektórych przypadkach dzieci do placówek przedszkolnych przyjmowane są już po ukończeniu 2,5 lat). W 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim ze wszystkich typów placówek w ramach wychowania przedszkolnego skorzystało 49 022 dzieci, czyli o 2 389 dzieci więcej niż w roku 2018.
- ✓ Odsetek dzieci, objętych wychowaniem przedszkolnym w 2021 r. w grupie wiekowej 3-5 lat w województwie warmińsko-mazurskim przekroczył 83 %. W przypadku sześciolatków, odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w roku 2021 wyniósł 96,8 %. Wychowanie przedszkolne jest jednym z elementów sprzyjających wyrównywaniu szans edukacyjnych poprzez przygotowanie dzieci do rozpoczęcia edukacji szkolnej.

4.2. Edukacja

Edukacja to kluczowy obszar w polityce prorodzinnej, mający wielki wpływ na przyszłość dzieci. Niestety niektóre jej aspekty utrudniają zapewnienie równych szans dzieciom z rodzin o niższym dochodzie czy tych zamieszkujących na obszarach wiejskich. Są one związane z ograniczoną dostępnością placówek edukacyjnych i koniecznością zapewnienia dzieciom dojazdu do nich. Ponadto poziom kształcenia bywa na tyle zróżnicowany a samo nauczanie nieefektywne, że stawia przed rodzicami kolejne wyzwania, którym jest finansowanie dzieciom edukacji uzupełniającej.

- ✓ Z badania CBOS „Wydatki rodziców na edukację dzieci w roku szkolnym 2019/2020” wynika, że 63% rodzin poniosło koszty płatnych zajęć dodatkowych dla dziecka poza szkołą. W 2019 roku 25% rodzin, posiadających dzieci w wieku szkolnym, korzystało z płatnych korepetycji i kursów przygotowawczych. Wiele rodzin wydawało też środki pieniężne na zajęcia rozwijające: średnie miesięczne wydatki rodziny na korepetycje i dodatkowe zajęcia rozwijające dzieci w wieku szkolnym wyniosły 518 zł. Korepetycje stanowią dodatkowe obciążenie finansowe gospodarstwa domowego oraz wyzwanie w organizacji dnia. Natomiast dzieci, dla których taka pomoc jest niedostępna, mają mniejsze szanse na poprawę swoich osiągnięć edukacyjnych.
- ✓ Formą wsparcia młodych ludzi, sprzyjającą niwelowaniu barier finansowych w dostępie do edukacji, a także umożliwiającą rozwijanie uzdolnień i zainteresowań mogą być stypendia. Zgodnie z art. 90 b Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty każdemu uczniowi przysługuje prawo do pomocy materialnej ze środków przeznaczonych na ten cel w budżecie państwa lub w budżecie jednostki samorządu terytorialnego. Z danych Kuratorium Oświaty w Olsztynie wynika, że w 2021 r. stypendia otrzymało 16 068 uczniów, co w stosunku do roku 2018 stanowi spadek o 42 %.
- ✓ Jednocześnie wzrosły nakłady na rzecz wspomagania ucznia zdolnego. W tym zakresie w 2021 r. 303 uczniów z województwa warmińsko-mazurskiego otrzymało Stypendium Prezesa Rady Ministrów tj. 2-krotnie więcej niż w 2018 r., natomiast Stypendium Ministra Właściwego ds. Oświaty i Wychowania uzyskało 11 młodych ludzi z Warmii i Mazur (w 2018 r. było to 5 osób).
- ✓ Tego typu wsparcie przyznawane jest także przez inne podmioty, w tym przez Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego. W 2021 r. w ramach Regionalnego Programu Wspierania Edukacji Młodzieży Wybitnie Uzdolnionej przyznano 26 stypendiów naukowych dla uczniów szkół ponadpodstawowych i studentów uczelni wyższych, które były finansowane ze środków samorządu województwa.
- ✓ Szkoła poza domem rodzinnym może być również miejscem nabywania kompetencji rodzinnych. W 1998 roku do nauczania został wprowadzony przedmiot „wychowanie do życia w rodzinie” (WDŻ). Podstawy programowe zakładają, że celem tych zajęć jest nie tylko

przekazywanie wiedzy o charakterze prorodzinnym, ale także realizacja istotnych celów wychowawczych i profilaktycznych. Zajęcia edukacyjne w tym zakresie są realizowane w klasach IV-VIII szkoły podstawowej i w szkołach ponadpodstawowych: branżowej szkole I stopnia, w klasach I-III liceum i w klasach I-III technikum. W roku szkolnym 2020/2021 na WDŻ uczęszczało 55 491 uczniów, co stanowi 45 % ogółu dzieci i młodzieży, do których skierowany jest ten przedmiot. Warto dodać, że w porównaniu do roku szkolnego 2017/2018 nastąpił znaczny spadek liczby uczniów „wychowania do życia w rodzinie”, który wyniósł 22 %.

4.3. Usługi wspierające kompetencje rodzicielskie

Szczególnym obszarem polityki prorodzinnej jest wsparcie rodziny w trudnościach. W przypadku napięć rodzinnych grożących osłabieniem więzi czy rozpadem związku rodzina jest zwykle pozostawiona sama sobie. Istnieje rozbudowana sieć wsparcia rodziny z problemami alkoholowymi, problemem przemocy czy ubóstwa, która jest silnie zinstytucjonalizowana a korzystanie z niej może być postrzegane jako stygmatyzujące. Brakuje informacji o sposobach wczesnego przeciwdziałania powstawaniu napięć i problemów w rodzinie.

- ✓ Przykładem takiego działania profilaktycznego jest ogólnopolski program „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”. Jego celem jest zwiększenie umiejętności wychowawczych rodziców. W województwie warmińsko-mazurskim mamy 46 certyfikowanych realizatorów tego programu, którzy prowadzą szkolenia w jednostkach, takich jak: szkoły, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, ośrodki pomocy społecznej. Z badań ankietowych, prowadzonych przez ROPS wynika, że w ostatnich latach tylko na terenie ok. 22 % gmin organizowane były zajęcia w ramach „Szkoły dla Rodziców i Wychowawców” a rocznie korzystało z nich kilkaset osób. W roku 2018 było to 688 osób, natomiast w okresie pandemii liczba ta spadła o ponad połowę (290 osób w 2020 r.). W roku 2021 r. 25 gmin i 4 powiaty zadeklarowały przeszkolenie w sumie 362 osób.
- ✓ W przypadku wystąpienia problemów wychowawczych w rodzinach kluczowa jest dostępność poradnictwa specjalistycznego. Pomoc pedagogiczna jest relatywnie wysoko dostępna w najbliższym otoczeniu dziecka. W każdej szkole zatrudniony jest pedagog, który

powinien wspierać dziecko, a także jego rodziców i nauczycieli w sytuacjach problemowych. Dużo gorzej sytuacja wygląda z pomocą psychologiczną, która jest przede wszystkim trudno dostępna. W oparciu o dane pozyskane z Kuratorium Oświaty w Olsztynie ustalono, że w roku szkolnym 2021/2022 tylko w ok. 20 % publicznych szkół podstawowych w województwie warmińsko-mazurskim zatrudniony był psycholog. W przypadku szkół ponadpodstawowych odsetek ten był jeszcze niższy.

- ✓ Zapowiedzią pozytywnych zmian w powyższym zakresie może być wdrażany od 1 września 2022 roku pierwszy etap standaryzacji zatrudniania nauczycieli psychologów, pedagogów, logopedów, terapeutów pedagogicznych i pedagogów specjalnych. To narzucony przez ustawę minimalny wymiar zatrudniania nauczycieli specjalistów. Wprowadzają go przepisy Ustawy z dnia 12 maja 2022 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw.
- ✓ W roku szkolnym 2019/2020 z pomocy psychologiczno-pedagogicznej w placówkach oświatowych (poza specjalnymi i placówkami całodobowymi) na terenie województwa warmińsko-mazurskiego skorzystało:
 - 11 799 przedszkolaków czyli 25 % ogółu dzieci uczęszczających do przedszkoli i punktów przedszkolnych. W ramach tej pomocy ponad połowę stanowiły zajęcia logopedyczne, pozostałe to m.in. zajęcia rozwijające uzdolnienia, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne i terapeutyczne.
 - 91 462 uczniów szkół podstawowych. Najczęściej były to zajęcia rozwijające uzdolnienia i zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, porady i konsultacje stanowiły 1/10 wsparcia o charakterze psychologiczno-pedagogicznym.
 - 20 949 uczniów szkół ponadpodstawowych. Najczęściej były to zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz porady i konsultacje. Niewielu uczniów, w skali województwa, skorzystało np. z zajęć rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne - tylko 660 osób.
- ✓ Jednostkami wyspecjalizowanymi w udzielaniu pomocy psychologicznej dzieciom i młodzieży są publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne, których w województwie warmińsko-mazurskim jest 26. Pełnią one funkcję wspomagającą placówki

oświatowe w zakresie realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych.

- ✓ Potrzeby w zakresie pomocy psychologicznej stale rosną m.in. za sprawą pandemii COVID-19. Obserwowany jest wzrost niewydolności wychowawczej rodziców. Tymczasem całe województwo boryka się z niedoborem specjalistów w tym zakresie. Być może sytuację poprawi uruchomienie na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie kierunku Psychologia, który pierwszych absolwentów wykształci w połowie 2025 roku.
- ✓ Poza systemem oświaty pomoc psychologiczna w województwie dostępna jest m.in. w punktach informacyjno-konsultacyjnych, działających przy PCPR lub OPS. Jest to jednak wsparcie w głównej mierze skierowane do osób uzależnionych i ich rodzin oraz ofiar i sprawców przemocy w rodzinie. W gminach tego typu punkty działają z reguły przy Gminnych Komisjach Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W niektórych z nich psycholog dostępny jest raz w tygodniu, w innych zaledwie raz w miesiącu.
- ✓ Pozytywnym przykładem w świadczeniu poradnictwa na poziomie samorządu gminnego może być CUS w Srokowie, który oferuje poradnictwo w wersji mobilnej.
- ✓ Stwierdzić należy, że publiczne i bezpłatne poradnictwo rodzinne czy małżeńskie, bez współistniejących uzależnień lub przemocy to obszar niedostatecznie zagospodarowany w województwie warmińsko-mazurskim. Alternatywą pozostaje zatem poszukiwanie pomocy odpłatnej u specjalistów prowadzących prywatne gabinety, co jest niestety bardzo kosztowne i w przypadku wielu rodzin przekracza ich możliwości finansowe.
- ✓ Dane zawarte w opracowanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie dokumentach pn. „Infrastruktura pomocy społecznej” oraz „Ocena zasobów pomocy społecznej” wskazują, że w roku 2021 w województwie warmińsko-mazurskim działały 32 jednostki i punkty poradnictwa specjalistycznego w tym rodzinnego, z pomocy których skorzystały 2044 osoby. Natomiast w roku 2018 z pomocy 25 jednostek tego typu skorzystało 4021 osób.
- ✓ Dodatkowo poradnictwo rodzinne prowadzone było przez organizacje katolickie. Trzy tego typu poradnie funkcjonują w Olsztynie. Ponadto

wiedza na temat budowania, umacniania i naprawy więzi małżeńskich przekazywana jest w ramach kursów przedmałżeńskich, do których dostęp mają osoby chcące zawrzeć małżeństwo wyznaniowe.

Z danych udostępnionych przez Archidiecezję Warmińską, Diecezję Płocką i Diecezję Elbląską wynika, że w 2021 r. z tej formy przygotowania do życia rodzinnego skorzystało 1790 osób z terenu województwa warmińsko-mazurskiego.

4.4. Opieka zdrowotna

- ✓ Opieka zdrowotna jest jednym z najważniejszych czynników wpływających na decyzje i możliwości prokreacyjne społeczeństwa. Poziom świadczonych usług medycznych, a także ich dostępność w województwie warmińsko-mazurskim jest w dużej mierze niezadowolająca.
- ✓ Wysoką dostępnością cechują się lekarze pierwszego kontaktu. W przypadku opieki specjalistycznej sytuacja jest znacznie trudniejsza. Oczekiwanie na wizytę u specjalisty wynosi od kilku dni do kilkunastu miesięcy. Wynika to m. in. z niedostatecznej liczby specjalistów w niektórych dziedzinach medycyny, takich jak: hematologia, onkologia, reumatologia, a także w specjalnościach dziecięcych.
- ✓ Opiekę zdrowotną w 2020 roku mieszkańcom województwa świadczyło 3 154 lekarzy medycyny (wzrost o 12 % w stosunku do 2018 r.), 588 lekarzy dentyków (wzrost o 69 % w stosunku do 2018r.), 6 903 pielęgniarki (wzrost o 7 % w stosunku do 2018 r.) oraz 717 położnych (wzrost o 3 % w stosunku do 2018 r.).
- ✓ W 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim funkcjonowały 42 szpitale ogólne. W porównaniu do roku 2018 liczba placówek zmniejszyła się o 1 szpital.
- ✓ Każdego roku zwiększa się liczba osób dotkniętych problemem niepłodności i współcześnie została ona uznana za chorobę społeczną. Niepłodność dotyka sfery fizycznej, ale wiąże się również z zaburzeniami zdrowia psychicznego, które są znacznie szersze niż tylko sfera fizyczna. Prowadzi do problemów psychologicznych i społecznych. Małżeństwa niepłodne obarczone są znacznie wyższym poziomem stresu, nerwicowych zaburzeń somatycznych, uzależnienia od pracy czy substancji psychoaktywnych oraz bardziej zagrożone rozpadem związku, w porównaniu do rodzin z dziećmi.

Szacuje się, że w Polsce niepłodność dotyczy ok. 20% wszystkich par w wieku prokreacyjnym, czyli ok. 1,5 mln par, a przyczyna niepłodności pary w 30% leży po stronie kobiety, 30% po stronie mężczyzny, 30% obojga partnerów, a w 10% nie da się jej jednoznacznie określić. W Polsce zapewnienie opieki nad niepłodną parą polegające na wspomaganiu diagnostyki i leczeniu tak, by doprowadzić do naturalnego poczęcia dzieci jest stosowane dość rzadko.

- ✓ W 2021 roku Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego podjął decyzję o dofinansowaniu leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego mieszkańcom województwa warmińsko-mazurskiego. Przeznaczone na ten cel środki finansowe w wysokości 210 tys. złotych pozwoliły na wsparcie leczenia niepłodności 45 par. Do połowy 2022 r. udało się uzyskać 18 ciąż, z których urodziło się siedmioro nowych mieszkańców województwa (1 chłopiec i 6 dziewczynek), nadal trwa 8 ciąż w tym jedna bliźniacza. Program cieszył się dużym zainteresowaniem mieszkańców województwa dotkniętych problemem niepłodności. W związku z tym Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zdecydował o kontynuacji programu w 2022 r. i przeznaczył na ten cel 350 tys. zł. Dzięki temu możliwe będzie dofinansowanie około 70 procedur in vitro w maksymalnej wysokości 5 tys. złotych. Ich realizacją zajmie się 5 podmiotów medycznych, działających na terenie województwa warmińsko-mazurskiego i województw ościennych (podlaskim, pomorskim, mazowieckim).
- ✓ W 2022 r. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego przystąpi do realizacji „Programu polityki zdrowotnej dla mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego w zakresie wsparcia diagnostyki i leczenia niepłodności z wyłączeniem metod medycznie wspomaganey reprodukcji“. Programem zostanie objętych 37 par zamieszkujących na terenie województwa, które otrzymają kompleksowe wsparcie, obejmujące określenie przyczyn niepłodności oraz jej leczenie, prowadzące do poprawy stanu zdrowia psychofizycznego uczestników oraz narodzin dzieci. Budżet programu został określony na kwotę 110 000 zł.

4.5. Organizacja czasu wolnego

Trudno oszacować dostępność i jakość różnych form zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży, gdyż ich realizacja jest bardzo rozproszona. Organizują je zarówno miejskie i gminne ośrodki kultury jak i organizacje pozarządowe, a także szereg prywatnych podmiotów, świadczących usługi komercyjne. Pewne jest natomiast to, że są to usługi w największym stopniu dostępne w ośrodkach miejskich, a korzystanie z nich najczęściej wiąże się z odpłatnością. Oba te czynniki stanowią barierę dla znacznej części rodzin w regionie.

- ✓ W 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim funkcjonowało 151 ośrodków kultury, świetlic i klubów, z których usług skorzystało 746,8 osób na 1000 mieszkańców, co jest najwyższym wynikiem w kraju. W stosunku do roku 2018 wskaźnik ten znacząco się obniżył (o 43 %), na co prawdopodobnie wpłynęła pandemia. Mimo to województwo warmińsko-mazurskie pozostaje jednym z liderów jeśli chodzi o poziom uczestnictwa społeczności lokalnej w inicjatywach kulturalnych i rozrywkowych.
- ✓ Warto dodać, że przeciętne miesięczne wydatki gospodarstw domowych w województwie warmińsko-mazurskim na 1 osobę w kategorii kultura i rekreacja w 2021 r. wyniosły 58,47 zł i utrzymały się na zbliżonym poziomie w stosunku do 2018 roku.
- ✓ Dostępność obiektów kulturalnych w województwie warmińsko-mazurskim jest bardzo zróżnicowana. Do tych najbardziej dostępnych należą biblioteki, których na koniec roku 2021 istniało w regionie 289. Niestety ich liczba z roku na rok maleje.
- ✓ W roku 2021 działalność artystyczną w województwie prowadziły 3 teatry, w tym dwa dramatyczne i jeden lalkowy oraz Filharmonia Warmińsko-Mazurska. Instytucje kulturalne województwa zgromadziły w 2021 r. widownię liczącą 76 674 osoby, co w stosunku do roku 2018 stanowi niemal 4-krotny spadek liczby odbiorców.
- ✓ Bliskie spotkania z kulturą umożliwiają również muzea działające w województwie warmińsko-mazurskim. W 2021 r. w regionie było 31 tego typu obiektów. Zwiedziło je wówczas 550 497 osób. W porównaniu do innych obiektów kulturalnych, spadek zwiedzających muzea nie był tak wysoki i w odniesieniu do roku 2018 wyniósł ok. 13%.

- ✓ Z danych GUS za 2018 r. (brak nowszych danych) wynika, że w województwie warmińsko-mazurskim istniały 1222 obiekty sportowe. Najliczniejsze z nich były boiska – 508 i siłownie zewnętrzne – 367. Ponadto w regionie znajdowały się 94 korty tenisowe, 85 stadionów i 46 hal sportowych. Najmniej liczne były skateparki – 26, pływalnie kryte- 23 i lodowiska sztuczne -18.
- ✓ Atrakcyjnym sposobem na spędzanie wolnego czasu jest turystyka. Stosunkowo nową formą wsparcia rodzin w korzystaniu m.in. z atrakcji wakacyjnych jest Polski Bon Turystyczny, za pomocą którego można płacić m.in. za pobyt w hotelu, pensjonacie, gospodarstwie agroturystycznym, na turnusie rehabilitacyjnym, obozie harcerskim, sportowym czy rekreacyjnym na terenie Polski. Świadczenie w formie bonu turystycznego jest przyznawane na każde dziecko do 18 roku życia w kwocie 500 zł, w tym na dzieci niepełnosprawne, na które przysługuje dodatkowy bon w wysokości 500 zł. W 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim uprawnionych do otrzymania bonu było 152 785 osób, z których bon zrealizowało 44 955 osób.
- ✓ W województwie warmińsko-mazurskim w 2020 r. istniało 490 obiektów noclegowych, zapewniających 40 026 miejsc noclegowych. Niektóre tego typu obiekty są partnerami programu „Warmia i Mazury Dla Dużej Rodziny”, który jest realizowany w województwie od 2014 r. Jego celem jest wsparcie rodzin wielodzietnych w dostępie do różnego typu usług, poprzez możliwość otrzymania ulg i zniżek, oferowanych przez partnerów programu. Warunkiem skorzystania z tej oferty jest posiadanie Ogólnopolskiej Karty Dużej Rodziny. Program przyczynia się do wzmocnienia poczucia bezpieczeństwa rodziców i osób zastanawiających się nad posiadaniem potomstwa oraz pozytywnie wpływa na wizerunek wielodzietności. W roku 2021 r. w programie uczestniczyło 43 partnerów, do których należały m.in. hotele, muzea, teatry, salony zabaw, parki rozrywki, salony meblowe, optyczne, szkoła tańca, piekarnie czy restauracje. Liczba uczestników programu stale rośnie. W 2021 r. skorzystało z niego 22 942 osoby.

4.6. Transport publiczny

Jednym z czynników ograniczających dostęp do szeroko pojętych usług może być wykluczenie komunikacyjne. Nawet dysponowanie własnym środkiem transportu przy wzrastających kosztach jego eksploatacji nie

zawsze pozwala na zabezpieczenie potrzeb transportowych. Trudności w tym zakresie mogą mieć daleko idące konsekwencje m.in. dla możliwości zatrudnienia, kształcenia czy dostępu do infrastruktury usługowej. Liczba dróg publicznych w województwie o twardej nawierzchni stale wzrasta, jednak ich stan i jakość w wielu przypadkach jest niezadowolająca. Innym problemem w tym obszarze jest likwidacja połączeń komunikacyjnych, szczególnie autobusowych. Świadczą je prywatni przewoźnicy, którymi kierują kryteria ekonomiczne, dlatego rezygnują oni ze świadczenia usług w przypadku ich niedostatecznej rentowności. W rezultacie wiele miejscowości w województwie zostaje niemal „odciętych od reszty świata”.

- ✓ Jednym ze sposobów na zmniejszenie problemów komunikacji zbiorowej może być rządowy Fundusz rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej. Jest to instrument wsparcia finansowego jednostek samorządu terytorialnego, będących organizatorami publicznego transportu zbiorowego. Dofinansowanie jest przyznawane w formie dopłaty do kwoty deficytu pojedynczej linii komunikacyjnej w przewozach autobusowych o charakterze użyteczności publicznej.
- ✓ Pierwsze środki z FRPA trafiły do samorządów w 2019 r. Ze wsparcia w tym zakresie skorzystało wówczas 5 gmin i 4 powiaty. W sumie dofinansowano 30 linii autobusowych. W kolejnych latach zainteresowanie samorządów tego typu wsparciem wzrosło. W rezultacie w 2021 r. dofinansowanie uzyskało już 21 gmin i 7 powiatów. Dzięki temu możliwe było uruchomienie 283 lokalnych połączeń autobusowych.
- ✓ Ze środków FRPA korzysta również samorząd województwa, który dzięki nim w 2021 r. uruchomił 4 połączenia autobusowe. Stanowią one uzupełnienie dla regionalnego transportu kolejowego, którego zapewnienie leży w kompetencjach samorządu województwa.
- ✓ Utrzymanie i rozwój regionalnego systemu transportowego, zapewniającego spójność transportową i uwzględniającego perspektywy rozwoju społeczno-gospodarczego województwa jest niezwykle ważnym zadaniem publicznym. Stąd wsparcie jakiego samorząd województwa udziela na finansowanie kolejowych przewozów pasażerskich, które w 2021 r. wyniosło 62 312 928,00 zł.

5. KLIMAT SPOŁECZNY WOKÓŁ MAŁŻEŃSTWA I RODZINY A POLITYKA PRORODZINNA

Ważnym aspektem polityki prorodzinnej jest wpływanie na sposób postrzegania rodziny. Im bardziej pozytywny obraz życia rodzinnego ukształtuje się w świadomości społecznej, tym większa skłonność do jej założenia i powiększenia. Tymczasem przekazywany w kulturze popularnej wizerunek rodziny, w szczególności małżeństwa, macierzyństwa i ojcostwa, często nie sprzyja postrzeganiu jej w sposób skłaniający do posiadania dzieci. Rola mediów, dążących do pozyskania szerokich grup odbiorców poprzez wykorzystanie emocjonalnych przekazów, jest w tym zakresie wiodąca. Szczególnie angażujące są przekazy negatywne, dlatego znajdują one szeroki wydźwięk w przestrzeni informacyjnej. Kultura wizualna mniej uwagi poświęca roli głębokich więzi międzyludzkich, w tym więzi rodzinnych. O ile jej tematem często są trudności wynikające z dysfunkcji rodzinnych, o tyle rzadko przedstawiane są ich głębokie przyczyny. W związku z tym konieczne jest podejmowanie różnorodnych działań, które pomogą zrównoważyć ten niekorzystny przekaz.

- ✓ Dobrym przykładem w tym zakresie są Warmińsko-Mazurskie Dni Rodziny organizowane od 1999 r. przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Głównym celem tej inicjatywy jest budowanie spójnej polityki prorodzinnej na Warmii i Mazurach, gdyż przedsięwzięcie swoim zasięgiem obejmuje cały region. W 2021 r. w organizację różnego typu wydarzeń w ramach Dni Rodziny włączyły się 62 gminy i 16 powiatów. W trakcie trwających kilka tygodni Dni Rodziny odbywa się wiele imprez o charakterze rodzinnym tj. festyny, warsztaty, konferencje, rajdy i zawody sportowe. Warmińsko-Mazurskim Dniom Rodziny towarzyszy możliwość uczestnictwa w konkursach: plastycznym i grafiki komputerowej oraz literackim, skierowanych do uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych, a także do studentów, osób dorosłych i starszych (w tym do rodziców, nauczycieli i wychowawców). Ponadto w ramach podsumowania Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny nagradzani są laureaci Samorządowego Konkursu Nastolatków „Ośmiu Wspaniałych”, którego celem jest promowanie

pozytywnych, prospołecznych postaw i działań młodzieży na rzecz najbliższego otoczenia.

- ✓ Ciekawym sposobem na promowanie wartości rodzinnych wśród młodzieży szkół ponadpodstawowych jest Ogólnopolska Olimpiada Wiedzy o Rodzinie, organizowana przez Wydział Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Patronat honorowy nad wydarzeniem pełni Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Przedsięwzięcie jest złożone z III etapów: szkolnego, okręgowego i centralnego, w czasie których uczestnicy w 2-osobowych zespołach wykazują się wiedzą związaną z funkcjonowaniem rodziny, kształtują swój światopogląd, a także rozwijają umiejętność współpracy i komunikowania się. W roku szkolnym 2021/2022 odbyła się VI edycja Olimpiady Wiedzy o Rodzinie.

6. WNIOSKI Z DIAGNOZY DEMOGRAFICZNO-SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

- ✓ liczba ludności województwa warmińsko-mazurskiego spada;
- ✓ postępuje proces starzenia się społeczeństwa, którego konsekwencją jest spadek liczby osób w wieku produkcyjnym;
- ✓ maleje liczba urodzeń;
- ✓ spada liczba małżeństw, które cechują się niską trwałością;
- ✓ w województwie występuje ujemne saldo migracji;
- ✓ pomimo powiększających się zasobów mieszkaniowych w województwie występuje deficyt mieszkań;
- ✓ intensywność budownictwa mieszkaniowego jest niedostateczna;
- ✓ część mieszkańców województwa nie może zaspokoić swoich potrzeb mieszkaniowych z powodu zbyt wysokich cen w stosunku do uzyskiwanych dochodów;
- ✓ spada liczba osób, korzystających z pomocy społecznej a jej beneficjentami są głównie osoby samotne, korzystające ze świadczeń w sposób długotrwały;
- ✓ sytuacja ekonomiczna rodzin uległa poprawie głównie za sprawą programów społecznych, szczególnie 500+;
- ✓ sytuacja na rynku pracy poprawia się, choć problemem pozostają niskie wynagrodzenia za pracę;
- ✓ wyzwaniem dla województwa jest wykluczenie komunikacyjne;

- ✓ w skali regionu nastąpił wyraźny rozwój form opieki nad dziećmi do 3 r.ż., który dotyczy przede wszystkim większych miast, natomiast w mniejszych miejscowościach jest to problem wciąż nierozwiązany m.in. ze względu na wysokie koszty tego typu opieki nad dziećmi;
- ✓ województwo charakteryzuje wysoki odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym;
- ✓ natężenie problemów opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach wzrasta, co powoduje rosnące zapotrzebowanie na pomoc specjalistyczną;
- ✓ dostępność pomocy psychologicznej w województwie warmińsko-mazurskim jest niedostateczna;
- ✓ wzrasta liczba par dotkniętych problemem niepłodności, zapotrzebowanie na pomoc specjalistyczną w tym zakresie jest bardzo duże;
- ✓ na funkcjonowanie rodzin w ostatnich latach bardzo mocno wpłynęła pandemia m.in. poprzez ograniczenie dostępu do instytucji kultury i innych sposobów organizacji czasu wolnego.

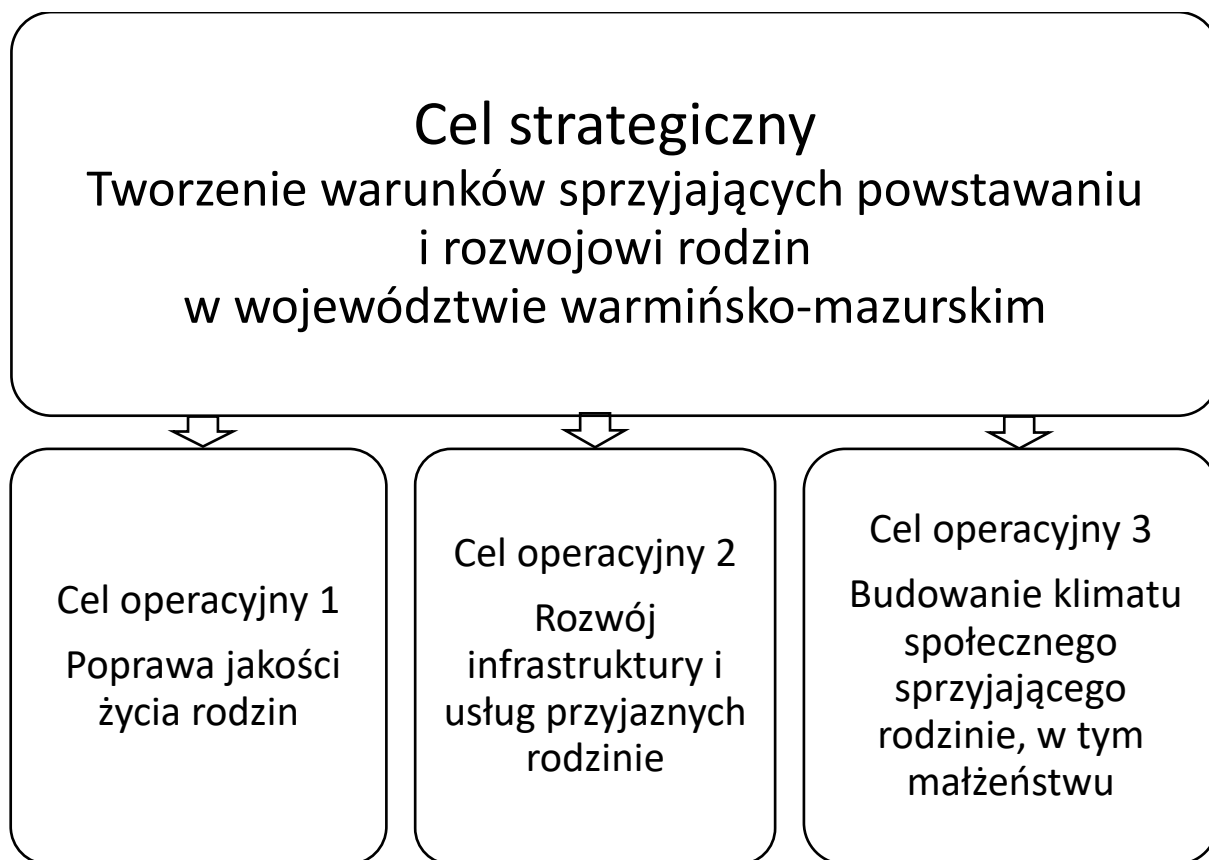
III. ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>1. Obowiązujące w województwie dokumenty strategiczne, mające na celu poprawę warunków i jakości życia w regionie. Należą do nich:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego” • „Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030” <p>2. Rozbudowana sieć instytucji, działających na rzecz wsparcia dziecka i rodziny, dysponująca doświadczoną, stale doskonalącą się kadrą.</p> <p>3. Wysoki odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym.</p> <p>4. Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych z przeznaczeniem na</p>	<p>1. Trudna sytuacja demograficzna województwa.</p> <p>2. Niedostateczny poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych ludności.</p> <p>3. Niski poziom realizacji budownictwa społecznego.</p> <p>4. Niskie dochody mieszkańców Warmii i Mazur.</p> <p>5. Niekorzystne warunki na rynku pracy (niskie płace, nieelastyczne formy pracy).</p> <p>6. Osłabienie więzi rodzinnych m.in. spowodowane brakiem czasu dla rodziny (wieloetatowość, nadmierne obciążenie pracą).</p> <p>7. Niewystarczający dostęp do publicznego poradnictwa specjalistycznego dla rodzin</p>

<p>działania wzmacniające rodzinę, w tym na działania edukacyjne.</p> <p>5. Doświadczenie instytucji pracujących na rzecz rodziny w realizacji projektów dofinansowywanych ze środków UE.</p> <p>6. Powszechność Ogólnopolskiej Karty Dużej Rodziny oraz włączanie się samorządów w wydawanie lokalnych Kart Dużej Rodziny.</p> <p>7. Realizacja przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego programu pn. „Warmia i Mazury dla Dużej Rodziny”.</p> <p>8. Organizacja w regionie przedsięwzięć na rzecz rodzin, w szczególności „Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny” inaugurowanych przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego.</p> <p>9. Wysoki poziom uczestnictwa społeczności lokalnych w inicjatywach kulturalnych i rozrywkowych, służących m.in. kształtowaniu pozytywnego wizerunku rodziny i zacieśnianiu więzi.</p> <p>10. Coroczna organizacja konkursów wojewódzkich, promujących wartości rodzinne oraz Olimpiady Wiedzy o Rodzinie.</p> <p>11. Sprzyjający klimat społeczny dla rozwoju działań prorodzinnych w województwie.</p> <p>12. Działalność Rady ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego.</p>	<p>i dzieci, szczególnie psychologicznego i psychoterapeutycznego.</p> <p>8. Niedostateczne wykorzystanie istniejącej infrastruktury tj. świetlice wiejskie, środowiskowe do działań na rzecz dzieci i rodziny.</p> <p>9. Nieliczne, w skali województwa, organy o charakterze doradczym, wspierające samorządy w prowadzeniu polityki rodzinnej.</p> <p>10. Brak koordynacji działań podejmowanych przez różne instytucje i organizacje, działające lokalnie i regionalnie na rzecz rodziny (częściowa konkurencja a nie kooperacja).</p> <p>11. Niedostatecznie wykorzystany potencjał edukacyjny przedmiotu „Wychowanie do życia w rodzinie”.</p> <p>12. Niedostateczna efektywność systemu edukacji.</p> <p>13. Nadmiernie ograniczona dostępność usług publicznych tj. transport publiczny, opieka zdrowotna.</p>
<p>SZANSE</p>	<p>ZAGROŻENIA</p>
<p>1. Rozbudowany systemu wsparcia rodzin w ramach polityki prorodzinnej państwa.</p> <p>2. Stale powiększające się zasoby mieszkaniowe w województwie.</p> <p>3. Rozwój budownictwa społecznego.</p> <p>4. Upowszechnianie elastycznych form pracy w odniesieniu do miejsca i czasu pracy m.in. pracy zdalnej, zatrudnienia w niepełnym wymiarze.</p> <p>5. Rozwój form opieki nad dziećmi do 3 r.ż., szczególnie w mniejszych miejscowościach.</p> <p>6. Wsparcie transportu publicznego m.in. ze środków Funduszu Rozwoju</p>	<p>1. Kryzys gospodarczy i społeczny wywołany epidemią COVID-19 i wojną w Ukrainie.</p> <p>2. Systematyczne zmniejszanie się liczby ludności województwa, szczególnie w wieku produkcyjnym.</p> <p>3. Starzenie się społeczeństwa.</p> <p>4. Ujemny przyrost naturalny.</p> <p>5. Niska trwałość związków małżeńskich.</p> <p>6. Ujemne saldo migracji stałej, szczególnie dotyczącej osób młodych i wykształconych.</p> <p>7. Deficyt na rynku mieszkaniowym.</p> <p>8. Wysoki poziom długotrwałego bezrobocia i długotrwałego korzystania</p>

<p>Przewozów Autobusowych o charakterze użyteczności publicznej.</p> <p>7. Wdrażanie programów profilaktycznych, wzmacniających kompetencje wychowawcze, szczególnie „Szkoly dla Rodzicow i Wychowawcow”.</p> <p>8. Rozwoj uslug spolecznych poprzez podniesienie ich jakosci i zwiekszenie dostepnosci m.in. w wyniku opracowania Planow Rozwoju Uslug Spolecznych i tworzenia Centrow Uslug Spolecznych.</p> <p>9. Wykorzystanie funduszy unijnych w ramach nowej perspektywy finansowej na rzecz wsparcia rodzin.</p> <p>10. Wlaczanie biznesu (lokalnego i korporacyjnego) w dzialania na rzecz rodzin.</p> <p>11. Realizacja przez Samorzad Wojewodztwa Warmińsko-Mazurskiego „Programu polityki zdrowotnej dla mieszkancow wojewodztwa warmińsko-mazurskiego w zakresie wsparcia diagnostyki i leczenia niepłodności z wyłączeniem metod medycznie wspomaganey reprodukcji.”</p> <p>12. Dofinansowanie przez Samorzad Wojewodztwa Warmińsko-Mazurskiego leczenia niepłodności metoda zapłodnienia pozaustrojowego mieszkancom wojewodztwa warmińsko-mazurskiego.</p> <p>13. Uruchomienie przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie studiow magisterskich na kierunku Psychologia.</p> <p>14. Coraz lepsza wspolpraca instytucji i organizacji na rzecz wsparcia rodzin na poziomie lokalnym i regionalnym.</p>	<p>ze swiadczew pomocy spolecznej przez znaczna czesc mieszkancow wojewodztwa.</p> <p>9. Likwidacja polaczen komunikacyjnych w transporcie publicznym, prowadzaca do wykluczenia komunikacyjnego.</p> <p>10. Wzrost liczby rodzin, w ktorych dochodzi do rozpadu wziewi emocjonalnych i kryzysow.</p> <p>11. Rosnaca niewydolnosć wychowawcza rodzicow.</p> <p>12. Zwiększajaca sie liczba osob dotknietych problemem niepłodności.</p> <p>13. Kreowanie w mediach wzorcow i zachowan negujacych wartosc małżeństwa i rodziny.</p> <p>14. Trudnosci w pozyskaniu srodkow finansowych na realizacje dzialan przewidzianych w programie.</p>
---	--

IV. CEL STRATEGICZNY, CELE OPERACYJNE, KIERUNKI DZIAŁAŃ, WSKAŹNIKI

Cel operacyjny 1: Poprawa jakości życia rodzin.

Działanie 1: Rozwijanie infrastruktury mieszkaniowej.		
L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO
1.1.	Liczba mieszkań oddanych do użytkowania	GUS/BDL
1.2.	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oddanego do użytkowania	GUS/BDL
1.3.	Liczba mieszkań oddanych do użytkowania w ramach budownictwa społecznego	GUS/BDL
Działanie 2: Promowanie warunków pracy, ułatwiających godzenie życia rodzinnego z aktywnością zawodową.		
L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO
2.1.	Stopa bezrobocia rejestrowanego	GUS/BDL

2.2.	Liczba projektów aktywizacyjnych w ramach FEWIM	ROPS
2.3.	Liczba utworzonych miejsc pracy	GUS/BDL
Działanie 3: Podejmowanie działań na rzecz większego zaspokojenia potrzeb materialnych rodzin.		
L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO
3.1.	Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w rodzinie	GUS/BDL
3.2.	Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej	OZPS
3.3.	Liczba rodzin, posiadających Ogólnopolską Kartę Dużej Rodziny	GUS/BDL

Cel operacyjny 2: Rozwój infrastruktury i usług przyjaznych rodzinie.

Działanie 1: Rozwijanie form opieki nad dziećmi do 3 r.ż.		
L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO
1.1.	Liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych	GUS/BDL
1.2.	Odsetek dzieci do 3 r.ż. objętych opieką instytucjonalną	GUS/BDL
Działanie 2: Wspieranie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodziców		
L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO
2.1.	Liczba jednostek, w których realizowano program „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”/liczba uczestników	ROPS
2.2.	Odsetek uczniów uczęszczających na przedmiot „Wychowanie do życia w rodzinie”/ liczba szkół realizujących przedmiot „Wychowanie do życia w rodzinie”	Otwarte Dane/ Kuratorium Oświaty
2.3.	Liczba osób, korzystających z poradnictwa specjalistycznego, w tym rodzinnego/liczba jednostek	OZPS
Działanie 3: Zwiększanie dostępności usług publicznych, w tym usług związanych z zagospodarowaniem czasu wolnego.		
L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO

3.1.	Liczba osób, odwiedzających obiekty kulturalne	GUS/BDL
3.2.	Liczba osób, korzystających z Programu „Warmia i Mazury dla Dużej Rodziny”/liczba partnerów programu	ROPS
3.3.	Liczba projektów dot. rozwoju usług publicznych w ramach FEWIM	ROPS

Cel operacyjny 3: Budowanie klimatu społecznego sprzyjającego rodzinie, w tym małżeństwu.

Działanie 1: Realizowanie inicjatyw prorodzinnych, promujących wartości rodzinne i wspólne spędzanie czasu, np. Dni Rodziny		
L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO
1.1.	Liczba podmiotów uczestniczących w Warmińsko-Mazurskich Dniach Rodziny.	ROPS
1.2.	Liczba wydarzeń w ramach Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny/liczba uczestników	ROPS
Działanie 2: Wspieranie instytucji małżeństwa i rodziny poprzez organizowanie konkursów i promowanie wydawnictw poświęconych tematyce małżeńskiej i rodzinnej.		
L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO
2.1.	Liczba zawieranych małżeństw	GUS/BDL
2.2.	Liczba uczestników konkursów wojewódzkich, promujących wartości rodzinne	ROPS
2.3.	Liczba uczestników Olimpiady Wiedzy o Rodzinie	UWM
Działanie 3: Współpraca samorządów, administracji centralnej, a także ośrodków kultury, nauki, zdrowia, biznesu oraz społeczeństwa obywatelskiego na rzecz spójnej polityki prorodzinnej w regionie.		
L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO
3.1.	Liczba centrów usług społecznych	OZPS
3.2.	Liczba koalicji, partnerstw lokalnych i regionalnych na rzecz rodziny	ROPS

V. REKOMENDACJE W OBSZARZE POLITYKI PRORODZINNEJ DLA WARMII I MAZUR

- współpraca samorządów, administracji centralnej, Kuratorium Oświaty, ośrodków kultury, nauki, zdrowia, biznesu, kościołów i innych związków wyznaniowych oraz społeczeństwa obywatelskiego dla skutecznej polityki prorodzinnej;
- rozwój budownictwa społecznego w regionie ukierunkowany na zwiększenie dostępności mieszkań dla rodzin;
- poprawa warunków zatrudnienia w województwie, szczególnie płacowych oraz upowszechnianie elastycznych form zatrudnienia tj. praca zdalna, hybrydowa, w niepełny wymiarze, ułatwiających godzenie życia rodzinnego z pracą zawodową;
- zwiększanie dostępu do usług publicznych, szczególnie rozwój form opieki nad dziećmi do 3 r.ż. w mniejszych miejscowościach regionu;
- rozwój placówek wychowania pozaszkolnego, zapewniających atrakcyjne, bezpłatne formy spędzania czasu wolnego;
- przeciwdziałanie wykluczeniu komunikacyjnemu poprzez rozwój transportu publicznego;
- upowszechnianie ogólnopolskiego programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” w celu zapobiegania problemom opiekuńczo-wychowawczym;
- zwiększanie dostępu do poradnictwa specjalistycznego, szczególnie psychologicznego, rodzinnego i małżeńskiego;
- polityka zdrowotna województwa ukierunkowana na leczenie niepłodności;
- budowanie klimatu społecznego sprzyjającego rodzinie poprzez realizowanie inicjatyw i przedsięwzięć promujących wartości rodzinne oraz wspólne spędzanie czasu;
- działania w ramach polityki prorodzinnej powinny być spójne, długofalowe i stabilne.

VI. REALIZACJA ORAZ MONITOROWANIE „WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO PROGRAMU POLITYKI PRORODZINNEJ NA LATA 2022 – 2026”

1. Finansowanie „Warmińsko-Mazurskiego Programu Polityki Prorodzinnej na lata 2022 – 2026”.

Warunkiem wdrażania Programu jest zapewnienie w corocznym budżecie Województwa Warmińsko-Mazurskiego określonych środków finansowych na realizację zadań przyjętych w Programie.

Ponadto zakres ich realizacji w znacznej mierze uzależniony będzie od wielkości środków finansowych administracji rządowej, samorządów powiatów i gmin, a także środków będących w dyspozycji organizacji pozarządowych i innych podmiotów zaangażowanych w działania na rzecz polityki prorodzinnej.

Źródła i zasady finansowania Programu mogą być aktualizowane na bieżąco w miarę zaistnienia takiej potrzeby.

2. Harmonogram realizacji „Warmińsko-Mazurskiego Programu Polityki Prorodzinnej na lata 2022 – 2026”.

Program będzie wdrażany poprzez bieżące działania Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, określane corocznie w planie pracy. Program będzie realizowany przy współpracy z lokalnymi samorządami, instytucjami i placówkami, Radą ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, które prowadzą działania na rzecz rodziny.

3. Monitorowanie „Warmińsko-Mazurskiego Programu Polityki Prorodzinnej na lata 2022 – 2026”.

Program jest dokumentem otwartym. Monitorowanie Programu będzie odbywać się systematycznie co dwa lata, na podstawie informacji, dotyczących efektów jego wdrażania, zebranych z gmin i powiatów oraz innych instytucji współpracujących, a także na podstawie danych dostępnych w statystykach publicznych oraz w zasobach ROPS.

Do przeprowadzania monitoringu Programu powołany zostanie, na mocy Uchwały Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Zespół ds. monitorowania „Warmińsko-Mazurskiego Programu Polityki Prorodzinnej

na lata 2022 – 2026”. Zadaniem Zespołu będzie przedstawianie wniosków, propozycji i opinii, służących jego pomyślnej realizacji. Zespół będzie dokonywał oceny na podstawie raportów z monitoringu wdrażania „Warmińsko-Mazurskiego Programu Polityki Prorodzinnej na lata 2022 – 2026” opracowywanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Raporty z monitoringu Programu przedstawiane będą Zarządowi Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

VII. BIBLIOGRAFIA

1. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. 2022, poz. 547 ze zm.).
2. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2021 poz. 2268 ze zm.).
3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2022 poz. 559 ze zm.).
4. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2022 poz. 1526 ze zm.).
5. „Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego” (Uchwała Nr XIV/243/20 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 18 lutego 2020 r.).
6. „Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030” (Uchwała Nr XXX/459/21 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 września 2021 r.).
7. „Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur (FEWIM) 2021-2027” Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego.
8. Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego "Wyzwania demograficzne w UE w świetle nierówności gospodarczych i rozwojowych" (opinia rozpoznawcza na wniosek prezydencji chorwackiej) (Dz.U.UE C z dnia 14 lipca 2020 r.).
9. „Strategia Demograficzna 2040” Warszawa 2021.
10. Raport końcowy z badania „Zbadanie i określenie warunków do poprawy kondycji demograficznej Polski wraz z rekomendacjami zmian w obszarze godzenia życia zawodowego i prywatnego z wykorzystaniem środków z EFS w perspektywie finansowej 2021-2027” ASM - Centrum Badań i Analiz Rynku, Marzec 2021.
11. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021 Raport z wstępnych wyników, GUS Warszawa 2022.
12. „Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego 2021” Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2021.
13. „Województwo warmińsko-mazurskie w liczbach 2021” Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2021.
14. „Gospodarka mieszkaniowa i infrastruktura komunalna w 2020 r.” GUS Warszawa 2021.
15. „Budownictwo mieszkaniowe w województwie warmińsko-mazurskim w 2021r.” Urząd Statystyczny w Olsztynie, 28.07.2022.

16. „Rynek pracy w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2018-2019” Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2020.
17. Raport „Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego w 2020 roku” Warmińsko-Mazurskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne.
18. Ocena zasobów pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego za 2021 r.
19. Komunikat z badań „Rodzina – jej znaczenie i rozumienie” Nr 22/2019, Centrum Badania Opinii Społecznej.
20. Plan Transportowy Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2021-2027.
21. „Program polityki zdrowotnej dla mieszkańców województwa warmińsko – mazurskiego w zakresie wsparcia diagnostyki i leczenia niepłodności z wyłączeniem metod medycznie wspomaganey reprodukcji.” Okres realizacji - 2022 r.
22. Infrastruktura pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego stan na 31 grudnia 2021 r.
<https://warmia.mazury.pl/polityka-spoeczna/pomoc-i-integracja-spoeczna/7502-infrastruktura-pomocy-spoecznej-aktualizacja>
23. [GUS: Statystyczne Vademecum Samorządowca](#)
24. Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
<https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start>
25. Portal Otwarte Dane <https://dane.gov.pl/dataset>
26. <https://www.kzn.gov.pl/>
27. <https://www.gov.pl/web/rodzina/stabilna-praca--silna-rodzina>
28. <https://warmia.mazury.pl/sport-i-zdrowie/zdrowie/programy-polityki-zdrowotnej/finansowane-ze-srodkow-samorzadu/7570-leczenie-niepodlosci-na-warmii-i-mazurach>